

Gloaalikasvatusjärjestöjen kommentit lukion OPS-luonnokseen

27.4.2015

Kommenttien laatimiseen osallistuivat: Kepa, Taksvärkki, Unicef, Rauhankasvatusinstituutti, Ihmisoikeusliitto, Suomen YK-liitto, Amnesty, Suomen Rauhanliitto, Seta, Allianssi, Finnwatch

A - Kysymyslomakkeen rakenne

1. Sivun 3: Luku 1 Opetussuunnitelma

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Lailliset raamit (tasa-arvo, yhdenvertaisuus) sekä kannustus laaja-alaiseen yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

- Osiossa tulisi korostaa arvoperustan merkitystä opetuksen järjestämisessä ja paikallisessa OPS-työssä.

- Yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain osalta on huolehdittava, että ne näkyvät opetuksen sisällöissä ja koko koulun toimintakulttuurissa. (Vrt. arvoperustan totuttaminen toimintakulttuurissa, oppiaineissa ja koulutyön organisoinnissa).

- Yhdenvertaisuuden käsite tulee avata opetussuunnitelman alussa. Tuore väitöstutkimus todistaa, ettei se avaudu opettajille samalla tavalla ja monet tulkitsevat sen tarkoittavan, että kaikkia opiskelijoita kohdellaan samalla tavalla. Erityisryhmien kohdalla yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää kuitenkin tukea, ja tämä on huomioitava kautta linjan opetuksessa, toimintakulttuurissa ja oppilaan ohjauksessa.

- On erittäin tärkeää, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat (hyvä tehdä yhdistettynä) ovat oppilaitoskohtaisia. Oppilaitoskohtaiset suunnitelmat keskittyvät juuri kyseisen oppilaitoksen arkeen ja haasteisiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisessa. Lisäksi oppilaitoskohtainen menettely tuo suunnitteluprosessin lähemmäs lasten ja nuorten arkea, sekä turvaa paremmin lasten ja nuorten oikeuden osallistua suunnitelmien valmisteluun.

2. Sivun 4: Luku 2 Lukiokoulutuksen tehtävä ja arvoperusta

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Arvoperustassa nousee esille monia tärkeitä kysymyksiä ja on ilahduttavaa, että lukio-opetus edistää aktiivisesti ihmisoikeuksien toteutumista ja kestävästä tulevaisuudesta jatkaen samalla

perusopetuksen opetussuunnitelman linjaa. Tulevaisuuden kansalaistaidot kytkeytyvät maailman ymmärtämisen ja vaikutusmahdollisuuksien ymmärtämiselle edustuksellista demokratiaa laajemmassa mielessä. Aktiivista maailmankansalaisuutta on todella syytä alleviivata.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

- Luonnoksessa käytetyt käsitteet jäävät paikoin avaamatta. Siltä osin kuin ne liittyvät arvoperustaan, tämä voisi olla kohta avata käsitteiden merkitystä. Kestävään kehitykseen liittyviä käsitteitä on useita (esim. kestävä kehitys, kestävä elämäntapa, kestävä tulevaisuus, kestävä hyvinvointi) ja ne voivat hämmäntää lukijaa. Esitämme käsitteiden tarkistamista kertaalleen, yhdenmukaistamista soveltuvin osin ja avaamista silloin, kun käsitteet tulevat esille ensimmäistä kertaa siten, että ne ovat linjassa perusopetuksen uuden valtakunnallisen opetussuunnitelman kanssa. Suuret käsitteet ovat usein sanoina tuttuja, mutta niiden sisällön voi ymmärtää hyvin eri tavoilla.
- Sanan moninaisuus käyttöön toivomme tarkkaavaisuutta. Käsite on hyvä, mutta monissa kohdissa se lokeroitetaan kieleen, kulttuuriin ja uskontoon. Haluamme muistuttaa, että moninaisuutta on muutakin (esim. sukupuolen moninaisuus, vammaisuus) ja tämä huomioitava kautta linjan. Suosittelemmekin inhimillisen moninaisuuden käsitettä, joka viittaa lähtökohtaisesti käsitteen moniin ulottuvuuksiin.
- Lukio-opetuksen tulisi ottaa merkittävämpi rooli YK:n kehitystavoitteiden toimeenpanossa – ei riitä, että opiskelijoita kannustetaan maailmankansalaisuuteen niiden hengessä. Toiseksi viimeisen kappaleen loppuun esitämme nykyisen tilalle lausetta: ”Lukio-opetus **tarjoaa valmiudet** maailmankansalaisuuteen YK:n kehitystavoitteiden suunnassa ja kannustaa kansainväliseen yhteistyöhön”.
- Arvopohjan tulisi konkretisoida oppiainekohtaisissa tavoitteissa ja sisällöissä. Oppiaineissa on suuria eroja arvopohjan huomioimisessa ja toivomme, että tähän kiinnitetään vielä huomiota kautta linjan.
- Aihekokonaisuuksien (luku 4.?) on tarkoitus syventää lukio-opetuksen arvoperustaa. Kannustamme vielä tarkastamaan, että kaikki arvoperustassa esille nostetut kokonaisuudet todella syvenyvät ja konkretisoituvat aihekokonaisuuksien alla.

3. Sivu 5: Luku 3.1 Oppimiskäsitys ja Luku 3.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Yhteistyö koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.
- Käsitteet opiskelijasta aktiivisena toimijana oppimisprosessissa.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämisehdotukset tähän osuuteen?

- Kappaleessa 3.2 kolmannessa luvussa kehoitetaan kiinnittämään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen. Ehdotamme viimeiseksi sanapariksi: ”tunnistamiseen ja aktiiviseen purkamiseen”.
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo tulisi sisällyttää koulun toimintakulttuuriin eksplisiittisemmin.
- Oppimiskäsityksessä korostetaan opiskelijan aktiivisuutta. Esitämme mukaan lukuun 3.1. esille nostettavaksi kriittistä pedagogiikkaa, jotta opiskelijoiden rooli myös yhteiskunnallisina toimijoina tulisi esille ja usko omaan vaikutusmahdollisuuksiin epäkohtien purkamisessa vahvistuisi.

5. Sivun 6: Luku 3.3 Toimintakulttuuri

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- On tärkeää, että opetussuunnitelman perusteissa korostetaan *kestävää hyvinvointia* ja osallisuutta sekä monimuotoiselle vuorovaikutukselle ja maailmassa tapahtuville muutoksille avointa toimintakulttuuria.
- Hienoa on myös opiskelijoiden kannustus aktiiviseen kansalaisuuteen / osallisuuteen yhteisössä sekä se, että yhteisössä edistetään *kestävää elämäntapaa*, hyvän tulevaisuuden edellytyksiä ja kulttuurista moninaisuutta. Kulttuurisen moninaisuuden tilalle ehdotamme laaja-alaisempaa inhimillisen moninaisuuden käsitettä.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämisehdotukset tähän osuuteen?

- Kohtaan *Oppiva yhteisö* toivomme mukaan yhteistyötä myös kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa.
- Kohdassa *Osallisuus ja yhteisöllisyys* toivomme, että opiskelijoiden osallisuutta avataan ja konkretisoidaan. Aidon osallisuuden takaamiseksi heille tarjottava mahdollisuus osallistua erilaisissa prosesseissa niin ideointiin, suunnitteluun kuin arviointiin. Monesti asianosaisia kuullaan muodon vuoksi vain kerran ja sekin tapahtuu vasta päätöksentekovaiheessa, jolloin osallisuus toteutuu hyvin rajoitetusti.
- Kohdassa *Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus* lauseen ”Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa ja rasismia ei hyväksytä ja niihin puututaan” tilalle toivomme proaktiivisempaa ja laaja-alaisempaa otetta: ”Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa ja syrjintää ei hyväksytä ja niitä ennaltaehkäistään aktiivisesti.”
- Kohdassa *Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus* korostetaan mielestämme liikaa kielitietoisuutta. Toivomme rinnalle vahvempaa ohjausta inhimillisen moninaisuuden arvostamiseen ja kohtaamiseen voimavarana. Moninaisuuden käsitettä voitaisiin tässäkin kohdassa laajentaa

huomioimaan kaikki inhimillinen moninaisuus.

7. Sivu 7: Luku 3.4 Opintojen rakenne

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

9. Sivu 8: Luku 4.1 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Hienoa, että perheiden moninaisuus on eksplisiittisesti mainittu.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

- Kodin ja koulun yhteistyön oltava laaja-alaista: kodeille on paitsi välitettävä tietoa niitä on myös kuultava ja osallistettava ideointiin, suunnitteluun ja arviointiin.

11.Sivu 9: Luku 4.2 Ohjaus

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- On hienoa, että ohjaustoiminta tunnustetaan tärkeäksi itsetuntemuksen lisääntymisen ja aktiivisen kansalaisuuden tukemisessa ja että yhteisöllisyyttä, toimijuutta ja osallisuutta kehitetään.

- Ohjaus on tärkeässä roolissa myös silloin kun edistetään opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

- Kannatamme lämpimästi ohjaussuunnitelman laatimista osaksi opetussuunnitelmaa.

13.Sivu 10: Luku 4.3 Opiskeluhoito

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

- Sivulla 15 nostetaan esiin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka jokaisella kunnalla tulee olla. Tämän lisäksi opetussuunnitelman opiskeluhoitoa suunniteltaessa tulee ottaa huomioon YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

15.Sivu 11: Luku 4.4 Oppimisen ja opiskelun tuki

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

16.Sivu 12: Luku 4.5 Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

17.Sivu 13: Luku 4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

18.Sivu 14: Luku 5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
 - Hienoa, että eettisesti vastuullinen ja aktiivinen toimijuus on nostettu vahvasti esille myös kestävänsä tulevaisuuden näkökulmasta.
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**
 - Ehdotamme toisen kappaleen loppuun muotoilun ”ihmisoikeuksia paremmin kunnioittavan” tilalle ilmaisua ”ihmisoikeuksia toimeenpanevan” [yhteiskunnan ja maailman puolesta].

19.Sivu 15: Luku 5.2 Aihekokonaisuudet

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Aihekokonaisuuksissa konkretisoidaan opetussuunnitelman arvoperustaa ja nostetaan esille lukuisia tärkeitä asioita, jotka lukio-opetuksessa tulisi nostaa keskiöön.
- Esimerkit aihekokonaisuuksien toteuttamisesta ovat tervetulleita ja edistävät varmasti niiden toimeenpanoa.
- Aktiivinen maailmankansalaisuus ja kestävä tulevaisuus sekä ihmisoikeudet nousevat vahvasti esille.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

- Aihekokonaisuuksia käsittelevän kappaleen alkuun ehdotamme vahvempaa ohjausta siitä, miten aihekokonaisuuden tulisi huomioida opetuksessa. Missä määrin oppilaitokset voivat painottaa aihekokonaisuuksia oman halunsa mukaan?
- Aihekokonaisuudet voisi linkittää vielä selkeämmillä esimerkeillä tai maininnoilla eri oppiaineisiin. Aihekokonaisuuksien näkyminen selkeämmin myös oppiaineiden alla tukisi niiden toimeenpanoa ja auttaisi hahmottamaan aihekokonaisuuksien linkittymispintoja eri oppiaineisiin sekä tukisi ilmiöpohjaisen opetuksen kehittämistä oppilaitoksissa.

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

- Tämä aihekokonaisuus käsittelee yhteiskunnallista toimijuutta ja vaikuttamista niin kansalaisaktiivisuuden, työelämän kuin yritystoiminnan näkökulmista. Toivomme, että sisällön osalta tarkistetaan sen arvojohtonmukaisuus siten, että myös yritystoiminnan osalta painotetaan sen vastuullisuutta ja roolia kestävä kehityksen edistämisessä niin Suomessa kuin globaalisti (myös osana YK:n kestävä kehityksen tavoitteita). Esille tulee nostaa myös eettinen yrittäjyys, yritystoiminnan ihmisoikeusperustaisuus sekä työoikeudet.
- Ensimmäiseen tavoitekohtaan esitämme lisäystä ”ymmärtää kansalaisyhteiskunnan merkityksen ja roolit yhteiskunnassa”.
- Tähän aihekokonaisuuteen tulisi sisällyttää vahvemmin ajatus globaalista kansalaisuudesta esimerkiksi käyttämällä jo ensimmäisessä lauseessa käsitteitä ”aktiivinen maailmankansalainen”.
- Viimeiseen kappaleeseen toivomme mukaan kannustusta yhteisiin projekteihin myös kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa.
- Työoikeudet ovat keskeinen osa työelämää ja tulisi sisällyttää aihekokonaisuuteen

Hyvinvointi ja turvallisuus

- Hyvä, että inhimillisen moninaisuuden käsite on tavoitteissa esillä.
- Jotta opiskelija osaa suojella omia rajojaan, hänen on tunnettava omat oikeutensa (ts. mistä henkilökohtaiset rajat muodostuvat). Toivomme mukaan tavoitelistaan huomiota omien seksuaalioikeuksien tuntemisesta ja velvollisuuksista muita kohtaan.
- Lopussa olevaan yhteistyötoimijoiden listaan mukaan myös järjestöt.
- Neljänteen tavoitekohtaan esitämme lisäystä: ”osaa käsitellä ristiriitoja ja konflikteja väkivallattomasti ja rakentavasti myös sovittelun keinoin”.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

- Hienoa, että kansalaisjärjestöt huomioidaan yhteistyötahoina.
- Mukaan toivottavia näkökulmia: kestävä talous, veroparatiisitaloudet ja niiden seuraukset (nämä kuuluvat olennaisesti myös aihekokonaisuuteen *Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä*).
- Mukaan painokkaammin kysymys, miten globaali vastuu linkittyy omaan elämään?
Aihekokonaisuuden tulisi syventää arvopohjaa tältä osin. Toivomme, että oppilas ymmärtäisi kestävä elämäntavan välttämättömyyden ja sen, että hyvä elämä edellyttää yhteisiä, globaaleja pelisääntöjä. (Nämä kuuluvat olennaisesti myös aihekokonaisuuteen *Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä*)
- Toivomme mukaan seuraavaa tavoitekohtaa: (opiskelija) tuntee YK:n kehitystavoitteiden tarjoamat ratkaisut kestäväälle tulevaisuudelle, kehitystavoitteiden merkityksen omalle elämälleen ja tavoitteiden asettamat velvoitteet eri toimijoille.
- Kohtaan, joka kannustaa opiskelijoita toimimaan myönteisten ratkaisujen puolesta toivomme sisällöllisesti terävämpää ilmaisu, esim. toimimaan kestävää tulevaisuutta edistävien ratkaisujen puolesta.
- Toivomme kestävä kehityksen ohjelman laatimista pakolliseksi jokaiselle lukiolle ja toivomme.
- Toivomme mukaan myös seuraavaa tavoitekohtaa: (opiskelija) tuntee ihmisoikeudet ja niiden merkityksen kestävä kehityksen edellytyksenä ja toisaalta tavoitteena.
- Ekosysteemipalvelut on ristiriitainen käsite, joka saattaa korostaa ihmisen kuluttaja-suhdetta luontoon. Mikäli käsitettä käytetään, toivomme että sen yhteydessä luonto huomioidaan myös tärkeänä itseisarvona.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

- Esitämme maailmankansalaisuuden käsitteen nostamista aihekokonaisuuden otsikkoon kansainvälisyyden tilalle.
- Toivomme mukaan huomiota siitä, että kulttuurit eivät ole staattisia entiteettejä, vaan jatkuvasti muuntuvia rakennelmia.
- Toisessa tavoitekohdassa käytetty *kulttuuritulkin* käsite kaipaa avaamista.
- Toivomme, että esille nostetaan vahvasti se, että kulttuurien tuntemuksen rinnalle tarvitaan myös kompetensseja, sitä että osaa toimia vastuullisesti ja toisia kunnioittaen. Opiskelijan tulee tuntea ihmisoikeudet ja osata edistää niitä omassa elämässään. Näin vahvistetaan yhteistä arvopohjaa, joka perustuu universaaleille ihmisoikeuksille (ml. eri sopimukset, alueelliset ihmisoikeusjärjestelmät: afrikkalainen ihmisten ja kansojen oikeuksien julistus, Amerikan valtioiden järjestö jne.) ja rakentaa kestävää tulevaisuutta.
- Toivomme mukaan muuttoliikkeiden käsittelyä ja liikkuvuuden ymmärtämistä ihmisoikeutena.
- Ensimmäisen kappaleen viimeinen lause: ehdotamme ilmaisun kulttuurisesti *muuntuvassa* tilalle kulttuurisesti *moninaisessa ja muuntuvassa* yhteiskunnassa.

Media ja monilukutaito:

- Opiskelijoiden omaa roolia tiedontuottajina ja -välittäjinä tulee tukea. Toivomme, että tämä aspekti painottuu vahvemmin joko alkukappaleessa tai tavoitekohdissa.
- Viimeiseen tavoitekohtaan toivomme lisäystä (opiskelija) osaa käyttää medioita itseilmaisuun sekä *yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja osallistumiseen*.
- Toivomme, että tavoitekohdissa nousevat esille viestinnän eettiset periaatteet niin median kuluttajan kuin tiedon tuottajan- / välittäjän näkökulmasta. Vihapuheen voi nostaa yhdeksi analyysin kohteeksi.
- Sananvapauden periaatteita tulisi käsitellä ja syventää myös tässä aihekokonaisuudessa.
- Lisäysehdotus tavoitteisiin: (opiskelija) saa kokemuksen globaalista tiedonvaihdosta.
- Lisäysehdotus: (opiskelija) ymmärtää median roolin yhteiskunnassa ja osaa arvioida sitä suhteessa vallankäyttöön.

Teknologia ja yhteiskunta

- Toivomme, että vastuullisuus ja verkkoetiikka nousevat painokkaammin esille – eivät vain suhteessa teknologisen kehityksen suuntiin ja vaihtoehtoihin vaan myös käyttöön.
- Viimeinen lause tulisi nostaa aihekokonaisuutta käsittelevän alaluvun alkuun ilman ehdollisuutta (voidaan).
- Ehdotamme mukaan käsitettä digitaaliset oikeudet *digital rights*: ymmärtää verkkovalvontaan liittyvää keskustelua, tuntee lainsäädäntöä, omat oikeutensa suhteessa näihin (esim. ymmärtämällä massavalvonnan haasteet).

20.Sivu 16: Luku 6 Opiskelijan oppimisen arviointi

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämisehdotukset tähän osuuteen?

21.Viimeinen sivu: Muut kommentit ja kyselyn lopetus

B - Kysymyslomakkeen rakenne

22.Sivu 3: Luku 5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus –oppimäärien yhteinen tekstiosuus

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämisehdotukset tähän osuuteen?

- Toivomme mukaan pohdintaa kielen roolista valtarakennelmana sekä yhteiskunnallisen vallankäytön ja toisaalta vaikuttamisen välineenä.

23.Sivu 4: Luku 5.3.1 Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärä

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämisehdotukset tähän osuuteen?

- Kurssiin 2. Kieli, kulttuuri ja identiteetti mukaan pohdintaa kielen roolista valtarakennelmana sekä yhteiskunnallisen vallankäytön ja toisaalta vaikuttamisen välineenä.

- Kurssiin ÄI3 tai ÄI5 mukaan ajatus empatiakyvyn kehittymisestä kaunokirjallisuuden tuella.
- Mukaan myös huomio maailmankirjallisuudesta ja kirjallisuudesta keinona sukeltaa toisten ihmisten todellisuuksiin.
- ÄI4 tervetullut kurssi sisältöineen! Mukaan myös argumentaatiotaitoa, väittelyharjoittelua, mielipiteen ilmaisua, jotka tärkeitä kansalais- ja työelämätaitoja. Toivomme, että opetukseen sisältyy kokemista ja kokeilemista, ei vain asioiden ulkokohtaista tarkastelua.
- ÄI6: ehdotamme mukaan normikriittisyyden käsitettä ja sen tarkastelua.

24.Sivu 5: Luku 5.3.2 Lärokursen svenska och litteratur

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

25.Sivu 6: Luku 5.3.3 Saamen kieli ja kirjallisuus -oppimäärä

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

26.Sivu 7: Luku 5.3.4 Romanikieli ja kirjallisuus -oppimäärä

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

27.Sivu 8: Luku 5.3.5 Viittomakieli ja kirjallisuus -oppimäärä

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

28.Sivu 9: Luku 5.3.6 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

29.Sivu 10: Luku 5.3.7 Lärokursen svenska som andraspråk och litteratur

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

30.Sivu 11: Luku 5.3.8 Suomi saamenkielisille sekä 5.3.9 Ruotsi saamenkielisille - oppimäärät

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

31.Sivu 12: Luku 5.3.10 Suomi viittomakielisille sekä 5.3.11 Ruotsi viittomakielisille -oppimäärät

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

32.Viimeinen sivu: Muut kommentit ja kyselyn lopetus

33.Sivu 3: Luku 5.4.1 Toinen kotimainen kieli, ruotsi –oppimäärien yhteinen tekstiosuus ja eri oppimäärät

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

34.Sivu 4: Luku 5.4.2 Det andra inhemska språket, finska -oppimäärien yhteinen tekstiosuus ja eri oppimäärät

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

35.Sivu 5: Luku 5.5 Vieraat kielet –oppimäärien yhteinen tekstiosuus

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

36.Sivu 6: Luvut 5.5.1 – 5.5.2 Vieraat kielet A-oppimäärät (englanti, vieraat kielet)

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**
- 2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?**
- 3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?**

37.Sivu 7: Luvut 5.5.3 – 5.5.6 Vieraat kielet B-oppimäärät (B1-, B2-, B3-oppimäärät vieraat kielet, B3-oppimäärä Euroopan ulkopuoliset kielet)

- 1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin**

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

38.Sivu 8: Luvut 5.5.7 – 5.5.9 Vieraat kielet saame (A-, B2- ja B3-oppimäärät)

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

39.Sivu 9: Luvut 5.5.10 – 5.5.11 Vieraat kielet latina (B2-, B3-oppimäärät)

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

40.Viimeinen sivu: Muut kommentit ja kyselyn lopetus

D - Kysymyslomakkeen rakenne

41.Sivu 3: Luku 5.6 Matematiikka

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

- Matematiikan opetukseen toivomme tehtäväesimerkeiksi ja tutkimuskohteiksi ajankohtaisia globaaleja ilmiöitä. Kestävän kehityksen teemojen esille nostaminen ja tosielämään liittyvä ongelmanratkaisu lisäävät kiinnostusta matematiikkaa kohtaan ja auttaa ymmärtämään oppiaineeseen liittyviä laajoja soveltamismahdollisuuksia ja antaa valmiuksia tulkita kriittisesti tilastotietoa maailman ilmiöistä. Soveltamiskohtia esimerkiksi tilastot ja todennäköisyys, talous, matemaattiset mallit.

- On myös tärkeää, etteivät käytetyt sanalliset esimerkit ruoki stereotyyppioita. Parhaimmillaan esimerkit
valtavirtaistavat moninaista todellisuutta ja kyseenalaistavat syrjiviä normeja.

42.Sivu 4: Luku 5.7 Biologia

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Kriittinen ote, luonnon monimuotoisuuden huomioiminen, kestävän kehityksen näkeminen välttämättömyytenä sekä oman vastuun ymmärtäminen kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämis ehdotukset tähän osuuteen?

- Biologian opetuksessa tulisi vahvistaa globaalia näkökulmaa ja ihmisen toiminnan, vastuun ja vaikutusmahdollisuuksien arviointia ihmisen hyvinvoinnin ja luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta. Esille tulee nostaa myös ihmisten ja eläinten oikeudet sekä kosmetiikka- ja lääketeollisuuden ongelmat mahdollisuuksien lisäksi. (Eryteisesti BI2 ja BI5)
- Oppiaineessa tulee keskittyä ratkaisukeskeisyyteen ja nostaa esille globaaleja ilmiöitä, kuten ilmastonmuutos, biologian näkökulmasta.
- Toivomme, että oppiaineessa vahvistetaan kokemuksellisuutta ja tutkivaa, kriittistä otetta.
- Arviointiin toivomme mukaan itse- ja vertaisarviointia, joka luonnontieteellisen tutkimuksellisuuteen perustuvan oppiaineen luonteen ymmärtämisen ja yksilön kompetenssin kehittymisen kannalta avainasemassa. Tämä tukisi myös osallisuutta ja motivoisi ilmiöpohjaiseen opiskeluun.
- Biologia tulee nähdä myös vallankäyttöön linkittyvänä tieteenalana, jota käytetään yhteiskunnallisessa argumentoinnissa. Kriittinen näkökulma olisi hyvä tuoda esille useiden kurssien yhteydessä.
- Opetukseen tulee omaksua vahva normikriittinen ote. Tämä tulee nostaa erityisesti esille kurssin BI4 sisällöissä. Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus tulee nostaa eksplisiittisesti esille, samoin intersukupuolisuuden ja transihmisyyden eri osa-alueet. Seksuaalisuutta ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta tulisi käsitellä myös muutoin kuin otsikon Ihmisen lisääntyminen alla.
- Kurssin BI1 Elämä ja evoluutio tavoitteissa todetaan, että (opiskelija) "ilmaisee ja perustelee erilaisia näkemyksiä biologialle ominaisella tavalla." Kurssi on lukion ainoa pakollinen kurssi ja tähän kurssiin olisi syytä lisätä opiskelijoiden taitojen kartuttaminen ja kompetenssin lisääminen yhteiskunnallisen keskustelun käymiseen. Opiskelijan tulee saada valmiuksia käydä keskustelua ja vaikuttaa yhteiskunnassa asioihin jotka vaativat biologian ilmiöiden ymmärtämistä ja osaamista (mm. moninaisuus, geeniteknologia ja kestävä tulevaisuus). Nämä voidaan nähdä perusedellytyksenä.
- Kurssilla BI2 käsitellään ekosysteemipalveluita ja niiden merkitystä. Toivomme, että käsite

avataan ja se linkitetään vahvasti kestävän tulevaisuuden edistämiseen.

43.Sivu 5: Luku 5.8 Maantiede

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Osuuden sisällöt ovat hyvässä tasapainossa. Kestävän kehityksen ja globaalien oikeudenmukaisuuden teemat nousevat vahvasti esille. Olemme tyytyväisiä, että ihmisen toiminta ja maapallon tulevaisuuden haasteet ja ratkaisut on nostettu pakolliseen kurssiin.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

44.Sivu 6: Luku 5.9 Fysiikka

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

45.Sivu 7: Luku 5.10 Kemia (Virve)

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Tulevaisuuden taitojen kannalta oppiaineen johdanto on onnistunut melko hyvin.

- Kemian oppiaineen kuvaus: yleissivistykseen viittaaminen, nykyaikainen maailmankuva ja kestävä tulevaisuus. Erityisen hyvin mainittu ilmiöiden ymmärtäminen, jolloin oppiaine linkittyy myös muihin luonnontieteisiin. Hyvää myös kriittinen ajattelu ja tutkimuksen tekemisen (ilmiöperustaisuus) tärkeys.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

- Edellä mainitut vahvuuden oppiaineen kuvauksesta eivät välity lukion ainoaan pakollisen kurssin sisältöihin riittävästi, mm. maailmankuva ja ilmiöiden ymmärtäminen. Tällöin ainoan pakollisen kurssin jälkeen on vaarana ettei opiskelijalle muodostu riittävää kompetenssia keskustella kemiaan liittyvistä ilmiöistä tai vaikuttaa yhteiskunnassa tietoon ja tieteseen perustuvan argumentoinnin keinoin (mm. ympäristön ilmiöihin liittyvä kemia, kestävä tulevaisuus ja terveyteen ja hyvinvointiin liittyvä kemia).

46. Viimeinen sivu: Muut kommentit ja kyselyn lopetus

E - Kysymyslomakkeen rakenne

47. Sivu 3: Luku 5.11 Filosofia

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Erinomaista, että filosofian opiskelun tavoite on tukea kasvua vastuulliseksi ja yhdenvertaisuutta kunnioittaviksi kansalaisiksi
- Kurssilla FI3 kiitämme sukupuolen rakentumisen käsittelyä ajankohtaisena yhteiskuntafilosofisena kysymyksenä.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

- Filosofian opetuksen tärkeä tavoite on tukea kriittisen ajattelun ja argumentoinnin taitoja. Oppiaineen opetuksessa olisi tärkeä ottaa lähtökohdaksi filosofian käytettävyys ja konkreettinen linkittyminen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja toimintaan. Esitämme, että jo ensimmäisellä kurssilla keskiöön nostetaan yhteiskuntafilosofian kysymyksiä nykyisestä kurssista FI3.
- Toivomme filosofian opetukseen vahvaa globaalia lähestymisotetta. Tämä auttaa oppilaita ymmärtämään maailmassa vallitsevia ajattelutraditioita ja yhteiskunnallisia järjestelmiä sekä hahmottamaan omaa rooliaan aktiivisena toimijana yhteiskunnassa.
- Ihmisoikeuksien sisällyttäminen filosofian opetukseen on tärkeitä ja toivomme, että ne huomioidaan kurssien sisällöissä eksplisiittisemmin (esim. FI2) nostamalla esille ihmiselämän universaalit perustarpeet, ihmisoikeuksien julistus ja ihmisoikeussopimukset. (Tätä tukee myös opetushallituksen vuonna 2010 antama määräys 42/011/2010, luku 5.13.)

48. Sivu 4: Luku 5.12 Psykologia

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

- Opetukselle asetettu viimeinen tavoite (opiskelija) ”osaa soveltaa psykologista tietoa tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, kestävästä kehityksestä ja suvaitsevaisuuden edistämiseen” ei näy kurssisisällöissä. Toivomme, että näkökulma nostetaan eksplisiittisesti esille kurssikuvauksissa.
- Ehdotamme yksilöpsykologian rinnalle laajemmin myös yhteiskunnallista tarkastelua, esimerkiksi

sosiaalipsykologian alalta arvojen, asenteiden, normien ja ryhmä-/ joukkokäyttäytymisen käsittelyä.

- Tavoitteesta, jonka mukaan psykologista tietoa sovelletaan tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kestäväen kehityksen ja suvaitsevaisuuden edistämiseen, tulisi poistaa sana ”suvaitsevaisuus”. Suvaitsevaisuus uusintaa normatiivisia valta-asetelmia, ja se ei tavoitteena ole enää nykypäivää, esim. perusopetuksen opetussuunnitelmassa sanaa ei enää löydy.
- Kurssin Kehittyvä ihminen (PS) keskeisten sisältöjen alaotsikon Nuoruusiän psyykinen kehitys ja sen erityiset haasteet alle voisi kohtaa Sukupuoli-identiteetti laajentaa koskemaan sukupuolen moninaisuutta.

49.Sivu 5: Luku 5.13 Historia

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Erinomaista, että historian opetuksessa korostetaan ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehitystä ja merkitystä ja että opiskelija saa aineksia em. asioita arvostavan maailman kuvan luomiseen ja toimintaan niitä edistävänä aktiivisena kansalaisena.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämisehdotukset tähän osuuteen?

- Ehdotamme mukaan opetuksen tavoitteisiin lisäystä: (opiskelija) tuntee ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen ja ihmisoikeussopimukset ja ymmärtää niiden velvoittavuuden niin omassa elämässään kuin globaalisti.
- Mukaan tavoitteisiin toivomme myös demokratian ja väkivallattomuuden arvon käsittelyä sekä niiden arvon ymmärtämistä yhteiskuntakehityksen näkökulmasta.
- Toivomme mukaan moninaisia historiannarratiiveja, jotka haastaisivat perinteistä ”suurmieshistoriaa” ja linkittäisivät historian vahvemmin myös nykypäivän kokemusmaailmoihin ja opiskelijoiden omaan elämään. Tämä toisi suhteellisuudentajua suhteessa nykypäivän ilmiöihin ja tukisi aktiivista maailmankansalaisuutta.
- Oppiaineen tavoitteisiin toivomme lisäystä: (opiskelija) ymmärtää, että maailma tällaisena kuin se on nyt, on päätösten / päättämättä jättämisen tulosta ja siihen voidaan monin eri tavoin vaikuttaa.
- Toivomme historian oppiaineeseen lisää ilmiölähtöistä opetusta perinteisen (yhden) lineaarisen narratiivin rinnalle, jotta ymmärrys historiasta tieteenalana ja moninaisina näkökulmina ja tulkintoina menneisyydestä syventyisi.
- Ihmisoikeuksien julistus ja sopimukset tulisi ottaa mukaan oppiaineen sisältöihin laajasti eri kurssien sisällöissä. Samoin tulisi käsitellä ihmiskäsitysten kehitystä osana historiaa ja eri yhteiskuntamuotoja. Globaalin ihmisyyden käsittely ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen ja keskeisten ihmisoikeussopimusten kautta on tärkeää, jotta tuetaan opiskelijoiden moninaisia identiteettejä ja globaalia kansalaisuutta. Ihmisoikeusasiakirjojen ihmisyyden monipuolisesti huomioiva ihmiskäsitys tarjoaa kestäväen kehityksen ja tulevaisuuden sosiokulttuuriselta osa-

alueelta keskeistä perustietosisältöä, jonka avulla sosiokulttuurisen alueen tiedosta voi erottaa oppiaineen tehtävän mukaan ”oleellista ja epäoleellista” sekä analysoida ”kulttuurin, vallankäytön ja talouden vuorovaikutusta”.

- Oppiaineen ei tulisi tukea opiskelijoiden kasvua ”erilaisuutta ymmärtäväksi” vaan ”moninaisuutta ymmärtäväksi”. Sana ”erilaisuus” vahvistaa sitä, että olisi joku yhteiskunnallinen normi tai muotti, johon tulisi mahtua ja josta poikkeavat ovat ”erilaisia”, kun taas moninaisuus-käsite ei implikoi normia.

50.Sivu 6: Luku 5.14 Yhteiskuntaoppi

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Yhteiskuntaopin oppiaineen kuvaus luvun alussa sisältää tärkeitä painotuksia opiskelijoiden aktiivisuudesta ja kriittisyydestä arvopohjakuvaukseen.
- Hienoa, että ihmisoikeusnäkökulma korostuu arvopohjassa

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

- Toivomme tavoitteisiin mukaan myös paikallisen / valtiollisen tason päätöksenteon vaikutusten käsittelyä ja arviointia globaalissa mittakaavassa (erityisesti YH1, 3. tavoite)
- Kurssiin YH2 toivomme mukaan vaihtoehtoisia talousjärjestelmiä ja -ajattelumalleja (kohtuutalous / degrowth vs. kasvun ideologia).
- Opetuksen tavoitteissa mainitaan, että opiskelija saa edellytyksiä vastuuntuntoisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja erilaisuutta ymmärtävän jne. sana normin olemassaoloa edellyttävä sana erilaisuus tulisi korvata sanalla moninaisuus.
- Ihmisoikeuksien kunnioittaminen on mainittu yhteiskuntaopin arvopohjassa, mutta tämä ei konkretisoidu kurssien sisällöissä. Yhteiskuntaopin pakollisiin kursseihin tulisi sisältää myös tietoa ihmisoikeuksien luonteesta ja ihmisoikeussopimusten kehittymisestä ja valvonnasta. Kurssissa YH1 on mainittu kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet. Tähän tulisi sisällyttää ihmisoikeudet ja perusoikeuksien sekä ihmisoikeuksien välinen yhteys olisi tuotava vahvemmin esille. Myös ihmisoikeussopimusten oikeudellinen velvoittavuus tulisi tuoda tässä esille. Kurssissa YH3 voisi korostaa EU:n perusoikeuksia ja EU:n perusoikeuskirjaa. Lisäksi Euroopan Neuvoston (EN) toiminta ihmisoikeuksien edistäjänä tulisi tuoda tässä esille sekä keskeiset EN:n piirissä solmitut ihmisoikeussopimukset (kuten Euroopan ihmisoikeussopimus ja sitä valvova Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, Euroopan sosiaalinen peruskirja ja sitä valvova sosiaalisten oikeuksien komitea sekä hiljattain Suomessakin ratifioitu nk. Istanbulin sopimus jne).
- Yhteiskuntaopin tulee tarjota tietoa yhteiskunnan rakenteista, toiminnasta ja päätöksenteosta sekä vallankäytöstä paikallisella, kansallisella, Euroopan Unionin ja globaalilla tasolla. Huomio ei saa kiinnittyä vain kansallisen tason toimintaan ja formaaleihin vaikuttamisen kanaviin, vaan kansalaisvaikuttamiseen ja -toimintaan laajasti monista eri näkökulmista. Toivomme mukaan

vahvemmin globalisaation eri ulottuvuuksia: ilmastonmuutos, globaali talousjärjestelmä ja siihen liittyvät ilmiöt, politiikan ja talouden kytkökset ja valtaristiriidat sekä globaalin kansalaisuuden ja kansalaisyhteiskunnan ajatus. Esille tulee nostaa myös kestävän kehityksen välttämättömyys sekä sen asettamat vaateet eri yhteiskunnan toimijoille.

- Yhteiskuntaopin tulisi nykyistä vahvemmin tukea demokratiaa vahvistavia argumentaatio-, vuorovaikutus- ja sovittelutaitoja.

- Suomi on nähtävä monikulttuurisena yhteiskuntana, jonka moninaisuus on sen rikkaus. (YH1)

- Yhteiskuntaopin arvopohjasta puuttuu yhdenvertaisuus, joka on käsitteenä tasa-arvoa laajempi.

- Tavoitteissa mainittu ”erilaisuutta ymmärtävä yhteiskuntakäsitys”, tulisi korvata ilmaisulla ”moninaisuutta ymmärtävä yhteiskuntakäsitys”, moninaisuus-käsite ei implikoi normia.

- Kurssissa YH1 yhden keskeisen sisältöalueen otsikko on Hyvinvointi ja tasa-arvo.

Koska ”yhdenvertaisuus” on käsitteenä nyky-yhteiskunnassa laajempi kuin tasa-arvo, tulisi otsikko muuttaa muotoon ”Hyvinvointi ja yhdenvertaisuus”. Samoin sisältöalue ”yhteiskunnallinen tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus” tulisi muuttaa muotoon ”yhteiskunnallinen yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus”

- Sisällöistä puuttuu vähemmistöjen käsittely, jota tulisi jatkaa ja syventää perusopetuksen opetussuunnitelman pohjalta.

51.Sivu 7: Luku 5.15 Uskonto

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Hienoa, että ihmisoikeudet nähdään keskeisenä asiana myös uskonnonopetuksessa ja tavoitteena on, että oppilas ”saa valmiuksia uskontojen ja katsomusten tarkasteluun ihmisoikeusnäkökulmista ja oppii kunnioittamaan ihmisoikeuksia”. Tätä vielä täsmennetään evakelis-luterilaisen, islamin ja juutalaisuuden opetuksen yhteydessä ottaen ihmisoikeusetiikka ja uskonnonvapaus käsiteltäväksi asiaksi pakollisilla kursseilla Maailmanlaajuinen kristinusko (UE2), Maailmanlaajuinen islam (UI2), Maailmanlaajuinen juutalaisuus (UJ2). Toivottavasti sama keskeinen sisältö tullaan mainitsemaan myös ortodoksisen ja katolisen uskonnon opetuksen yhteydessä, joissa sitä ei vielä ollut.

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

- Ihmisoikeusetiikka ja uskonnonvapaus tulisi ottaa keskeiseksi käsiteltäväksi sisällöksi myös ortodoksisen ja katolisen uskonnon opetuksessa.

52.Sivu 8: Luku 5.16 Elämänkatsomustieto

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Kriittisen ajattelun kehittäminen ja yhdenvertaisuuden kunnioittamiseen tähtääminen, ihmisoikeustietouden lisääminen.
- Käsitteily kulttuurista on huomattavasti monipuolisempi ja totuudenmukaisempi kuin muussa tekstissä, tästä voisi ottaa mallia muuhun opetussuunnitelman tekstiin!
- Hienoa, että pakollisen kurssin Ihminen, identiteetti ja hyvä elämä (ET2) keskeisenä käsiteltävänä sisältönä ja tavoitteena nousee esiin ihmisoikeusetiikka vieläpä siten, että keskeiset käsiteltävät ihmisoikeusasiakirjat on mainittu erikseen (YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus).

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

- introsa puhutaan ihmisten tasavertaisuudesta, ”yhdenvertaisuus” on ajantasaisempi ilmaisu
- keskeisissä sisällöissä voisi sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden ohien lisätä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden
- kussilla ET4 on keskeisenä sisältönä mm. entosentrisyyden ja rasmin historiaa ja nykypäivää, tähän voisi lisätä myös muun syrjinnän, esim. homo-, bi- ja transfobian ilmenemisen

53. Viimeinen sivu: Muut kommentit ja kyselyn lopetus

F - kysymyslomakkeen rakenne

54. Sivu 3: Luku 5.17 Terveystieto

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuositukset tähän osuuteen?

- Tekstissä pitäisi varmistaa, että opiskelijoille tarjottu tieto ottaa huomioon opiskelijoiden moninaisuuden ja varmistaa heidän yhdenvertaisen opetuksen. Esim. seksuaalisuus osiossa turvaseksistä puhuttaessa ei naisten välisestä turvaseksistä puhuta lukioissa eikä oppikirjoissa sitä huomioida. Ihmissuhteista puhuttaessa tulisi siinäkin moninaisuus huomioida. Tämän voisi varmistaa lisäämällä intro-osuuteen lauseen siitä, että opiskelijoiden moninaisuus huomioimaan yhdenvertaisuutta kunnioittaen tms.
- Oppiainekuvauksen alussa todetaan, että "Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoitus on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista." Olisi tärkeää huomioida, että ihmisoikeussopimuksissa on oleellista tietoa ihmisen perustarpeista ja hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimusta tulisi käsitellä tulevaa vanhemmuuttakin ajatellen, sillä siinä on huomioitu kattavasti hyvään, tasapainoiseen lapsuuteen liittyviä asioita. Ihmisoikeuksien julistuksen ihmisoikeussopimusten ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen käsittely tukisivat hyvin opetukselle mainittuja tavoitteita.

55.Sivu 4: Luku 5.18 Liikunta

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

- Liikunnan tehtävä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäjänä, opiskelijoiden yksilöllisten lähtökohtien huomioiminen

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

- Tavoitteisiin olisi syytä lisätä perinteisten liikuntaan liittyvien sukupuolittuneiden (mm. lajivalintaan tai ns. vanhojen tansseihin liittyvien) käytänteiden purkaminen

56.Sivu 5: Luku 5.19 Musiikki

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

57.Sivu 6: Luku 5.20 Kuvataide

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

58.Sivu 7: Luku 5.21 Opinto-ohjaus

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

59.Sivu 8: Luku 5.22 Teemaopinnot

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

60.Sivu 9: Luku 5.23 Lukiodiplomit

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

61.Sivu 10: Luku 5.24 Taiteiden väliset kurssit

1. Tämä osuus keskittyy lukiokoulutuksen kannalta olennaisiin asioihin

2. Mitkä ovat tämän osuuden vahvuudet?

3. Mitkä ovat keskeisimmät kehittämissuhteet tähän osuuteen?

62.Viimeinen sivu: Muut kommentit ja kyselyn lopetus

G - Kysymyslomakkeen rakenne

63.Sivu 3: Liite 3 Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

64.Sivu 4: Liite 4 Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

65.Sivu 5: Liite 5 Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

66.Viimeinen sivu: Muut kommentit ja kyselyn lopetus